

Белоусова С. В.
*старший викладач кафедри фінансів і кредиту
Харківського інституту фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету*

Belousova S. V.
*lecturer in Finance and Credit
Kharkiv Institute of Finance
of the Kiev National Trade and Economic University*

ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

FORMATION OF FINANCIAL RISK MANAGEMENT PROGRAM ENTERPRISE

Анотація. У статті вдосконалено програму управління фінансовими ризиками підприємства. Визначено, що для зменшення негативного впливу ризику застосовуються основні стратегії управління ризиком. Зроблено висновок, що впровадження у своїй фінансовій діяльності програми та повного переліку етапів управління фінансовими ризиками має забезпечити стабільну та прогнозовану діяльність підприємства. Використання запропонованого варіанту програми дає змогу постійно тримати під контролем та моніторити процес управління фінансовими ризиками на підприємствах.

Ключові слова: формування, програма управління, фінансові ризики, інформаційна база.

Вступ та постановка проблеми. В умовах ринкової економіки теоретичні і практичні дослідження в галузі управління фінансовими ризиками набувають особливого значення з огляду як на зростаючу роль фінансового сектору в економіці сучасного суспільства, так і на те, що господарські суб'єкти у своїй діяльності дедалі частіше відчувають негативні впливи ризиків і непевності, на що звертають увагу як закордонні, так і вітчизняні фахівці. Особливість прояву фінансових ризиків вбачається у тому, що вони передусім приводять до втрат майбутніх прибутків та зменшення реальної вартості активів суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретико-методичних основ цієї проблематики присвячені роботи відомих вітчизняних та закордонних вчених, таких як І.А. Бланк [1], М.І. Діба [2], М.В. Ніколайчук [3], А.В. Некрасова [4], Г.Ю. Кім [5], І.М. Приймак [6] та інші. Однак, незважаючи на велику кількість наукових праць та значні досягнення у сфері обґрунтування теоретико-методичних основ управління фінансовими ризиками, сьогодні залишається не досить висвітленою низка актуальних питань, які вимагають уточнення та розвитку в умовах мінливого ринкового середовища.

Метою дослідження є удосконалення програми управління фінансовими ризиками підприємства.

Результати дослідження. В умовах ринкового середовища функціонування суб'єктів господарювання визначається низкою характеристик. Однією з найважливіших особливостей економіки України є наявність ризиків та невизначеність ситуації. Тому фінансова діяльність підприємства у всіх її формах поєднується з численними ризиками, ступінь впливу яких на результати його господарської діяльності досить високий.

Провідним принципом у роботі будь-якого підприємства є прагнення до отримання якомога більшого прибутку, але воно обмежується можливістю зазнати збитків, оскільки у ринковій економіці різко посилюється фактор ризику, що впливає на діяльність підпри-

ємства. Ризики, що супроводжують фінансову діяльність підприємства, виділяють в особливу групу ризиків, що мають назву фінансових.

Фінансові ризики мають об'єктивні засади через невизначеність зовнішнього середовища щодо підприємства. Зовнішнє середовище містить об'єктивні економічні, соціальні і політичні умови, у межах яких підприємство проводить свою діяльність. Невизначеність зовнішнього середовища зумовлена тим, що залежить від множини змінних, поведінку яких не завжди можна точно передбачити (пропозиції на товари, кошти, фактори виробництва, багатоваріантність сфер використання капіталів, різноманітність критеріїв переваги інвестування коштів, обмеженість інформації тощо). Одним із головних завдань на підприємстві є формування програми управління фінансовими ризиками підприємства. Однією з можливостей формування вищезазначеної програми є побудова IDEF0-моделі.

Метою побудови IDEF0-моделі є формування програми управління фінансовими ризиками підприємства; предметом – фінансові ризики; суб'єктом – процес управління фінансовими ризиками підприємства. Зазначений предмет розглядається з позиції фінансового менеджера підприємства. Для управління фінансовими ризиками необхідно мати достовірні дані фінансової звітності підприємства за останні роки, а також динаміку факторів зовнішнього фінансового середовища та кон'юнктури фінансового ринку. У наданому блоці описана вхідна інформація задля здійснення поставленої мети. Вхідна інформація на цьому етапі являє собою дані фінансової звітності; динаміку факторів зовнішнього фінансового середовища та кон'юнктури фінансового ринку.

На виході отримуємо фінансову безпеку підприємства. Виконання цього завдання управляється фінансовим менеджером підприємства та за допомогою обраної методики (рис. 1).

Механізмом виконання поставленої мети є фінансовий відділ підприємства та відповідне програмне забез-

печення. Результат декомпозиції першого блоку наданий на рис. 2.

Основними, базовими етапами управління фінансовими ризиками підприємства є:

- планування та прогнозування рівня фінансових ризиків підприємства, яке відбувається за допомогою використання на підприємстві методу експертних оцінок;

- реалізація стратегії управління фінансовими ризиками підприємства. Вибір стратегії відбувається за умови визначення підприємством основних умов діяльності. Наприклад, чи готове підприємство піти на визначений рівень ризику, чи воно схильється до уникання ризику і не прагне суттєвої максимізації рівня прибутковості своєї діяльності. Або для нього більш привабливою є схема передачі ризику за допомогою основних методів;

- оцінка ефективності управління фінансовими ризиками. Оцінка ефективності управління фінансовими ризиками відбувається за допомогою використання таких показників, як середньоарифметичного; дисперсії; середнього квадрату відхилення; коефіцієнту варіації.

Наступним етапом у розрізі оцінки фінансових ризиків є проведення аналізу та класифікації елементів капіталу підприємства за рівнем їхньої ризиковості, що відбувається з використанням кластерного аналізу, за допомогою якого визначається група ризиків підприємства за рівнем їхньої ризиковості. Потім проводимо декомпозицію блоку А2 задля більш детального розгляду етапів реалізації стратегії управління фінансовими ризиками підприємства. Вхідною інформацією являються дані фінансової звітності та динаміки факторів зовніш-

нього середовища і кон'юнктури фінансового ринку. На виході отримуємо фінансову безпеку підприємства. Процес управління відбувається під керівництвом фінансового менеджера за допомогою використання обраної методики. Механізмом, за допомогою якого відбувається виконання описаних нижче етапів, є фінансовий відділ підприємства та програмне забезпечення. Декомпозиція блоку А2 «Реалізація стратегії управління фінансовими ризиками» надана на рис. 3. На цьому етапі основними блоками в алгоритмі є:

- аналіз можливостей зниження фінансових ризиків, тобто пошук альтернативних варіантів, які б дали змогу підприємству зменшити наявний рівень фінансових ризиків;

- встановлення системи критеріїв прийняття ризику. Встановлення системи критеріїв визначається підприємством (керівництвом та фінансовим менеджером) самостійно залежно від його фінансового становища, рівня та запасу фінансової стійкості;

- можливість прийняття ризикового рішення. Вирішення цього питання здійснює фінансовий менеджер підприємства на підставі наявних даних про рівень ризику та на основі встановлених підприємством критеріїв прийняття ризику;

- вибір та прийняття стратегії управління фінансовими ризиками підприємства. Це останній етап реалізації стратегії управління фінансовими ризиками підприємства, виконання якого стає можливим після виконання усіх вище вказаних пунктів.

За умови реалізації цих етапів на виході маємо стратегію управління фінансовими ризиками підприємства. Наступним етапом є декомпозиція блоку А2.1 «Можли-

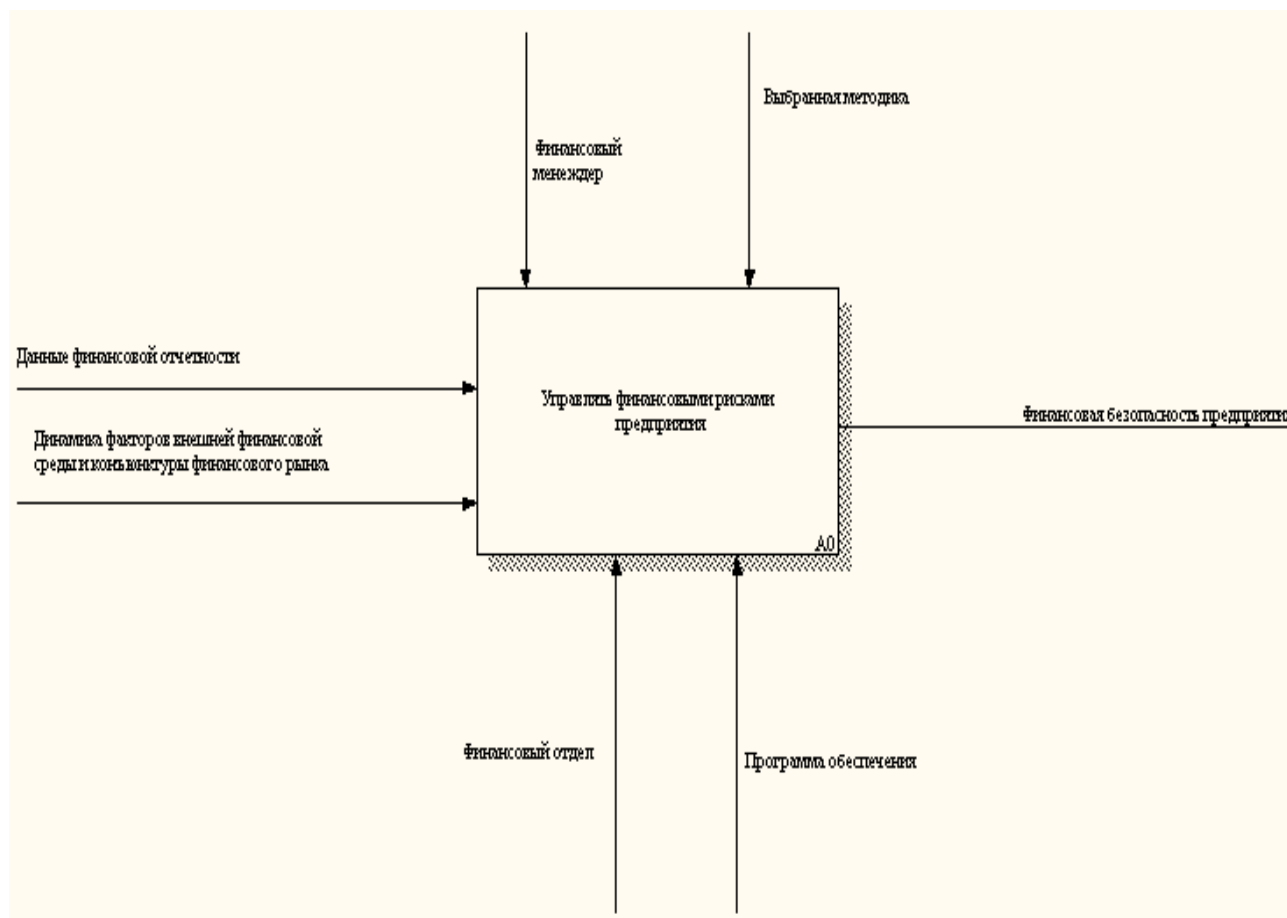

Рис. 1. Модель управління фінансовими ризиками підприємства

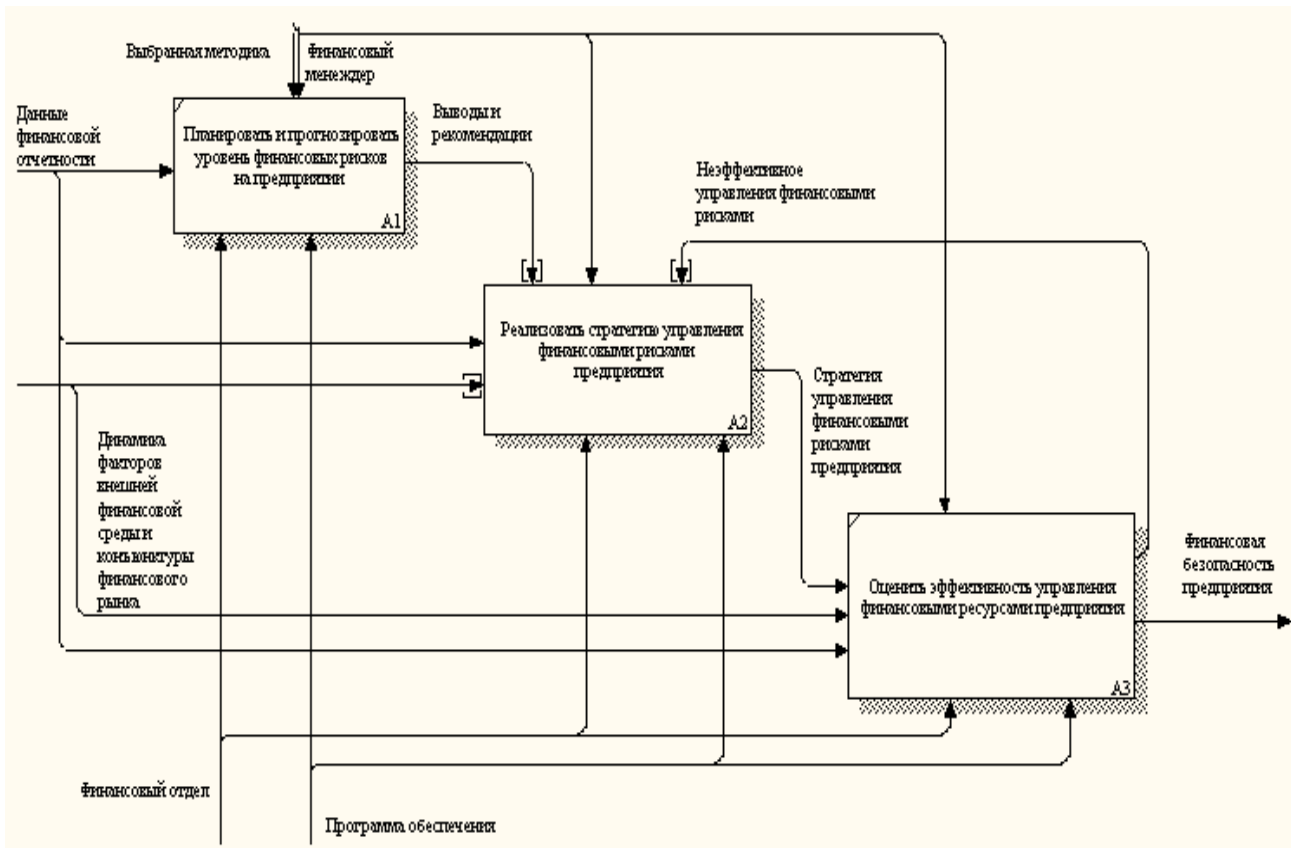

Рис. 2. Элементы управления финансовыми рисками предприятия

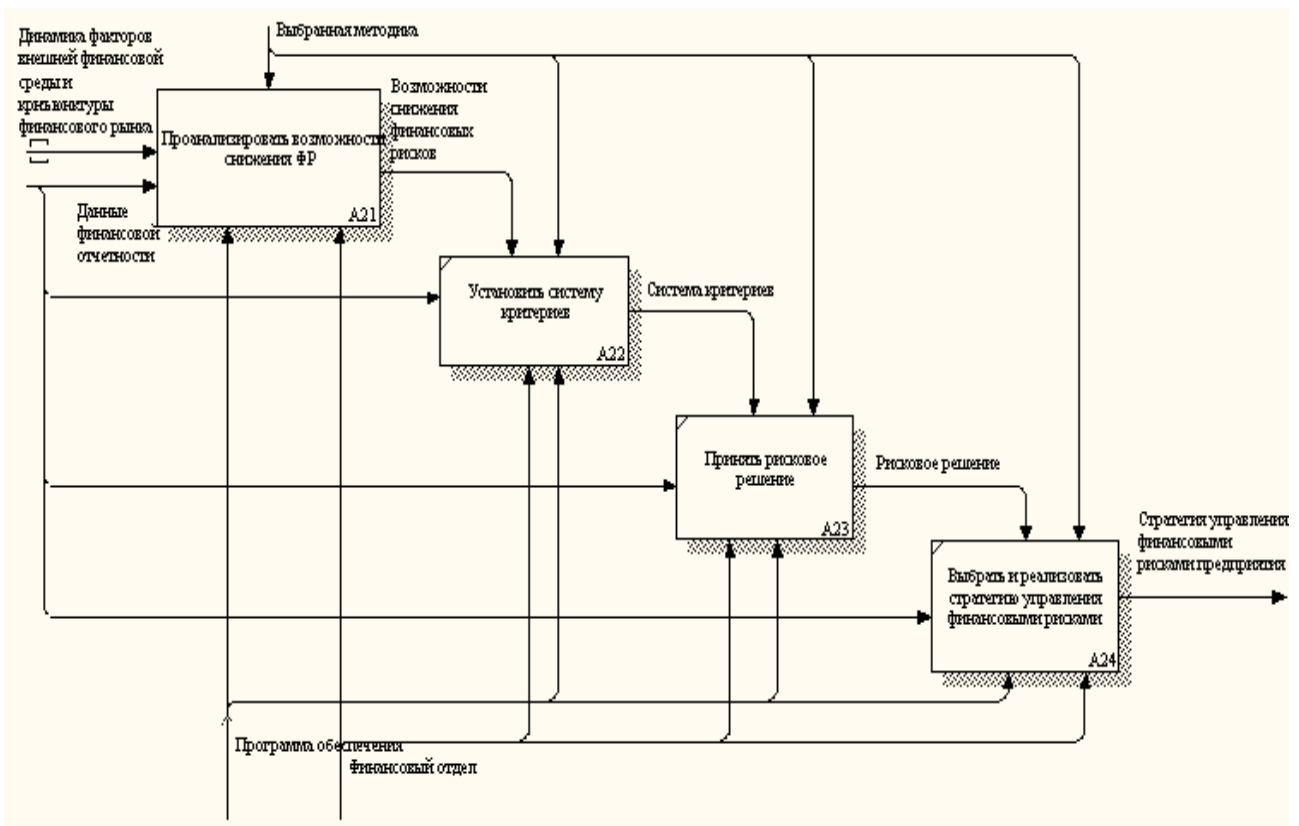

Рис. 3. Этапы реализации стратегии управления финансовыми рисками предприятия

вості зменшення рівня фінансових ризиків». Декомпозиція цього блоку надана на рис. 4. Вхідною інформацією для здійснення такої операції є наявність фінансової звітності підприємства за минулі роки, динаміка факторів зовнішнього середовища та кон'юнктури фінансового ринку. Процес управління відбувається під керівництвом фінансового менеджера за допомогою використання обраної методики. Механізмом, за допомогою якого відбувається виконання описаних нижче етапів, є фінансовий відділ підприємства та програмне забезпечення.

На цьому етапі декомпозиції основними блоками є:

- формування інформаційної бази управління фінансовими ризиками, що здійснюється з метою ознайомлення з останніми теоретичними аспектами цього питання;
- ідентифікація фінансових ризиків, що здійснюється за допомогою сформованої інформаційної бази і відбувається за трьома основними типами. За першим із них до групи фінансових ризиків можна віднести практично всі майнові ризики, оскільки збитки, отримані внаслідок реалізації майнових ризиків, завжди або майже завжди мають фінансовий характер і піддаються грошовому виміру.

Третім, найвужчим варіантом викладу змісту «Фінансовий ризик» є зведення сфери фінансових ризиків до змісту кредитних ризиків та ризиків гарантій і порук:

- оцінка рівня фінансових ризиків. Оцінка ризиків відбувається з використанням коефіцієнту варіації;
- визначення можливостей зменшення вихідного рівня фінансових ризиків. Визначення цих можливостей відбувається разом зі впровадження заходів щодо максимізації прибутковості функціонування підприємства за умови підтримання його фінансової стійкості на досить високому рівні.

Таким чином, відбувається досягнення мети побудови IDEF0-моделі, а саме – формування програми управління фінансовими ризиками підприємства.

Базовими етапами на шляху управління фінансовими ризиками підприємства є:

1. Планування та прогнозування рівня фінансових ризиків на підприємстві.

2. Реалізація стратегії управління фінансовими ризиками підприємства:

2.1. Аналіз можливостей зниження рівня фінансових ризиків:

2.1.1. Формування інформаційної бази управління фінансовими ризиками.

2.1.2. Ідентифікація фінансових ризиків.

2.1.3. Оцінка рівня фінансових ризиків.

2.1.4. Встановлення можливостей зниження вихідного рівня фінансових ризиків.

2.2. Встановлення системи критеріїв.

2.3. Прийняття ризикового рішення.

2.4. Вибір та реалізація стратегії управління фінансовими ризиками.

3. Оцінка ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства.

За допомогою такого запропонованого варіанту програми управління фінансовими ризиками підприємство здатне постійно тримати під контролем та моніторити процес управління фінансовими ризиками. Також фінансовий менеджер здатен використовувати цю програму безпосередньо для свого підприємства, враховуючи індивідуальні особливості роботи суб'єкта господарської діяльності, а у разі зміни деяких параметрів можливе коригування цих етапів у межах розробленої програми.

Висновки. Значимість розробки програми полягає в тому, що у сучасних умовах ринкової економіки рівень фінансових ризиків постійно зростає, саме тому все більш необхідним стає формування спеціалізованої програми управління фінансовими ризиками. У процесі функціонування, зокрема у фінансовій діяльності, підприємство постійно стикається з різними видами фінансових ризиків, що його супроводжують в умовах ринкової економіки, тому ризиками, а саме фінансовими, можна управляти. Більше того, ними необхідно управляти. Етапи управління фінан-

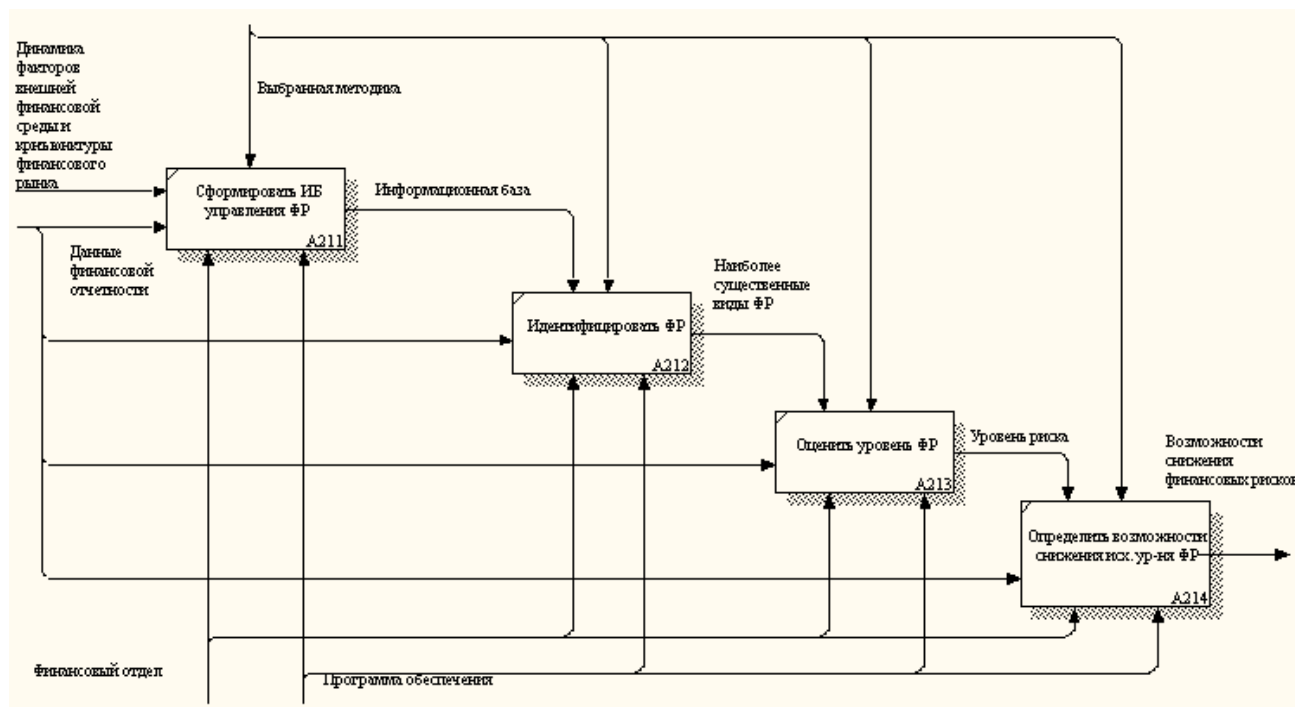

Рис. 4. Етапи аналізу можливостей зменшення фінансових ризиків підприємства

совими ризиками узагальнені та являють собою цілісний механізм, за допомогою якого і відбувається керування ними. Для зменшення негативного впливу ризику застосовуються чотири основних стратегії управління ризиком, такі як перенесення ризику на інших осіб; стратегія прийняття ризику на себе – полягає у покритті збитків за рахунок власних ресурсів; стратегія попередження збит-

ків – зводиться до заходів, які застосовуються задля зменшення ймовірних втрат та мінімізації їх наслідків; стратегія уникнення ризику – свідоме рішення не наражатися на певний вид ризику. Впровадження та використання у своїй фінансовій діяльності програми та повного переліку етапів управління фінансовими ризиками мають забезпечити стабільну та прогнозовану діяльність підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент: Учеб. курс / І.А. Бланк. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – К. : Эльга; Ника Центр, 2005. – 653 с.
2. Диба М.І. Сутність та види фінансових ризиків у системі ризик- менеджменту підприємства / М.І. Диба // Економіка і держава. – 2007, № 8. – С. 56–64.
3. Ніколайчук М.В. Оптимізація процесу оцінки ризиків сучасного підприємства / М.В. Ніколайчук // Фінанси України. – 2007, № 3. – С. 132–137.
4. Некрасова А.В. Управління фінансовими ризиками в Україні в сучасних умовах / А.В. Некрасова // Фінанси України. – 2006, № 7. – С. 89–93.
5. Кім Г.Ю. Фінансові ризики в системі фінансово-економічної безпеки / Г.Ю. Кім // Фінанси України. – 2008, № 5. – С. 101–106.
6. Приймак І.М. Управління ризиком втрати фінансової стійкості підприємства в умовах невизначеності зовнішнього середовища / І.М. Приймак // Формування ринкової економіки України. – 2009, № 19. – С. 413–419.
7. Прут М.О. Основні методи оцінки рівня фінансового ризику / М.О. Прут // Ринок праці та зайнятість населення. – 2010, № 2. – С. 202–206.
8. Фесюк М.О. Аналіз фінансових ризиків у системі управління підприємством / М.О. Фесюк, В.Л. Фесюк // Фінанси України. – 2009, № 3. – С. 78–82.
9. Партин Г.О. Фінансові ризики підприємства та методи їх нейтралізації / Г.О. Партин // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010, № 20. – С. 66–69.

Анотація. В статтю усовершенствована програма управління фінансовими ризиками підприємства. Определено, что для уменьшения негативного влияния риска применяются основные стратегии управления риском. Сделан вывод, что внедрение в своей финансовой деятельности программы и полного перечня этапов управления фінансовими ризиками должно обеспечить стабильную и прогнозируемую деятельность предприятия. Использование предложенного варианта программы позволяет постоянно контролировать и мониторить процесс управления фінансовими ризиками на предприятиях.

Ключевые слова: формирование, программа управления, фінансовыe ризики, информационная база.

Summary. The paper improved the program's financial risk management company. Determined that in order to reduce the negative impact of risk apply basic risk management strategy. It was concluded that the implementation of its financial activities program and a complete list of the stages of financial risk management are to provide stable and predictable the company. Using the proposed option program allows you to keep under control and monitor the management of financial risks in the enterprises.

Key words: formation, program management, financial risk, knowledge base.